

A KÖZÖSSÉGI MŰVÉSZETEK SZEREPE AZ ÉRTÉKKÉPZÉSSEN

■ A közösségi művészetet (socially engaged art/community art) laikusok művelik (Theisz A.: *Művészet a közösségfejlesztésben*. Szín 2009. 15–17.). Legelterjedtebb ágai: a cirkusz, a közösségi színház, a karnevál, a közösségi média, a közösségi zene, a »land-art«, a tánc, a közösségi falfestés (mural painting) stb. Ezek nem bontják meg a hagyományos közösséget mozgósító tevékenységeket – közös alkotásnak nevezhető a hímezés; 40-50 évvel ezelőtt például még közösen hímeztek –, mert nagyon hasonló a cél: közösen, párbeszédeken, találkozásokon keresztül alkotni valamit, amiben az egyén és a közösség megjelenik. A középpontban a mindenkori alkotó ember áll, aki szimbólumokon, metaforákon keresztül közli üzenetét, és ez az üzenet érthetővé válik egy egész közösség számára. „Így tehát kimondhatjuk, hogy az alkotó-művészetet hívjuk segítségül az emberi közösségek újraélesztésére”.

A *mural painting* módszer az utcai, közösségi művészetek olyan formája, amelyben a festés az eszköz, a legfőbb cél pedig az egyén, a csoport, a közösség fejlesztése (az alkalmazástól és céloktól függően). A módszer képzőművészetben alapul, de gyakorlóinak nem szükséges művészi előképzettség. A teljes folyamat két nagy részre osztható. Az első a festést előkészítő szakasz, a második maga a festés. Az alkotás első szakasza több időt vesz igénybe, mint maga a falfestés. A témafeldolgozásban a nem formális nevelési módszerek kapnak hangsúlyozott szerepet. Ilyenek például a drámapedagógia, egyéni és csoportos kreativitást igénylő feladatok, pszichodramából kölcsönzött elemek. A módszer Nicaraguából származik, és a Pécsen működő Murál Morál Mező munkatársai fejlesztették tovább, és tették igazán közösségivé.

A módszer különböző csoporttal és témában egyaránt alkalmazható (gyerekek, fiatalok, sérültek, szülők, gyermekotthonban élők), ezt bizonyítják azok a tervek is, amelyeket megvalósítottunk az elmúlt másfél évben. Ebben az időszakban összesen öt falfestéssel kapcsolatos elképzelés kelt életre. Az első Búzásbesenyőben, kettő Gyergyószentmiklóson, ugyancsak kettő egy hargitai táborhelyen. A gyergyószentmiklósiiban mutatkozik meg legteljesebben a módszer. A megvalósítás egy részének intézményes hátterét a Gyergyói Községi és Szociális Erőforrásközpont SocioStartUp¹ programja biztosította.

Gyergyószentmiklós közösségi falfestését illetően négyéves közösségfejlesztő akcióról beszélhetünk. A program a „Fessünk Álmodat!”² elnevezést viseli. A cél az, hogy ezek a csoportok az álmaikkal, jövőképükkel kapcsolatos pozitív elképzeléseiket, lehetőségeiket feltárják, dolgozzanak vele, és végül megfessék egy olyan falfelületre, ahol sokan látják. Jelen esetben egy forgalmasnak mondható sikátor falára. A falrészek egyenként tíz méter hosszúak és két méter magasak. Az első festés kísérleti jelleggel bírt, újszerű módszert alkalmaztunk olyan közegben, ahol kevés hasonló

kezdeményezés volt. Azzal a céllal történik mindez, hogy a városban pozitív üzeneteket jelenítsen meg, ezáltal a pozitív jövőképpel kapcsolatos attitűdöket erősítse. Ez a folyamat az egyéni értékekből kiindulva alkot közösségit. Olyan tartalmak megjelenítését segíti elő, melyek alapvető emberi értékekre világítanak rá. A falon megjelenik a tanulás, az emberi kapcsolatok, a család mint jövőkép és mint a fiatalok számára fontos érték. Az első falrész 2016 augusztusában egy helyi gyermekjóléti intézmény (Ora International Segélyszervezet Családi típusú gyermekotthonának) gyerekeivel festettük meg. A programban tíz 5–8 osztályos gyerek vett részt; 2017 augusztusában a 9–12 osztályos tanulókat vontuk be.

Az első év után kíváncsiak voltunk a közösség véleményére, hozzáállására további javaslataira, ezért 2016 decembere és 2017 márciusa között megkérdeztük a város lakóit. A felmérést kvantitatív módszerrel, online kérdőívek segítségével végeztük. A kérdőív három nagy részre osztható. Az első rész a már elkészült fallal kapcsolatos véleményekről, a második a jövőbeli projektekről, a harmadik pedig demográfiai adatokról szól, és összesen 17 kérdést tartalmazott. A kutatás során az alábbiakra kerestük a választ:

Mit gondolnak a város lakói erről az újszerű kezdeményezésről?

Mennyire tartják hasznosnak?

Szeretnék-e hasonló projektek megvalósulását?

Milyen témákat szeretnének a következőkben látni a falon? Milyen korosztályok bevonását tartják hasznosnak a közösségi falfestésbe?

A felmérés célcsoportja Gyergyószentmiklós volt, így a kérdőíveket ennek megfelelő online felületeken osztottuk meg. Így a válaszok 80,2%-a Gyergyószentmiklósról vagy a medencéből érkezett. A minta 19,8%-át képezik azok, akik más városokban tanulnak, külföldön dolgoznak. Van a válaszadók között olyan, akinek nincs kötődése a városhoz, de ismeri a projektet, ezért töltötte ki (alacsony esetszámmal).

A kérdőívet 222 személy töltötte ki, a válaszadók 12-65 év közöttiek, többségben fiatalok (12-19 év közötti 43,7%, 20-35 év közötti 40,5%, 36-55 év közötti 13,5% és 56-65 közötti 2,3%), és többségben nők (33,3% férfi, 66,7% nő). A válaszadók többsége (41,9%) középiskolás diák, ami az életkorok fényében nem meglepő, továbbá 14,9 sz százalékuk alkalmazott, 12,2% egyetemista. A válaszadók közül viszonylag magas az oktatásban tanügyben dolgozók száma (9,5%).

A válaszadók 83,8 százaléka a falat személyesen vagy képen (13,1%) már látta, 16,2 százalékuk nem látta személyesen az elkészült munkát, de a kezdeményezésről már hallott. A program az online felületeken ért el legtöbb embert, ugyanis a válaszadók közel fele (42,1%) innen értesült leghamarabb a programról, az ismerősök és a helyi sajtó is megjelent mint információs csatorna.

A közösségi művészetek alkalmazása térségünkben idegen, ezért fontosnak tartottuk az emberek további falakkal kapcsolatos attitűdjének feltárását. A kérdőívben külön kérdésben kezeltük a további festésekkel és további közösségfejlesztő akciókkal kapcsolatos véleményeket. Azért tettük ezt, mert maga a festés célja általában esztétikai, a közösségfejlesztést célzó projektek viszont emberi bevonódást felételeznek, személyes kapcsolatokat és önfeltárást igényelnek a résztvevőktől. Mindkét kérdés ese-

tén hasonló válaszokat kaptunk. Azt találtuk, hogy a válaszadók 91,7%-a szeretné vagy nagyon szeretné hasonló falak festését, és csupán 8,3%-uk mondta azt, hogy nem érdekli, illetve nem szeretné, nagyon közeli az értékek a két kérdésre adott válaszok között. Ez arra enged következtetni, hogy a válaszadók a továbbiakban is nyitottak hasonló a közösségfejlesztést megcélzó akciókra, akkor is, ha ezek produktuma egy színes fal, és más esetekben is.

Egy közösségi falfestést alkalmazó programban 10-20 fő vesz részt. A csoport tagjai készítik a falat a műhelymunkák keretén belül, a tervezéstől a kivitelezésig. A fal mégis egy egész utca képét formálhatja át. Ezért a folyamatból a nagy közösség, melyben a fal készül, nem hagyható ki. A kutatás során kitértünk arra, hogy milyen tereken, helyszíneken látnák a városlakók a színes falakat szívesen. Számos ötlet, javaslat érkezett. A válaszadók többsége (23,4%) a már meglévő fal melletti fehér részt töltené meg hasonló tartalommal, valamint a városban lévő focipálya külső kerítését. Többen javasolták a tömbházak, lakónegyedek környékét (21,4%), központi forgalmas városrészeket (10,9%), iskolák, óvodák környékét (10,4%), valamint az elhanyagolt városrészeket és vonatállomás környékét (6,1%).

Mélyebb elemzéseket végeztünk és szignifikáns különbségeket találtunk különböző korcsoportok között a festés helyszínét illetően. A felnőttek sokkal nagyobb arányban a síkátort (a jelenlegi helyszínt), míg az iskoláskorúak a tömbházak környékét ajánlanák kifesteni (Chi négyzet: 25,532, $p < 0,001$).

Nemcsak a helyszínre, hanem a feldolgozott témára is vártunk javaslatokat. A javasolt témákból kiderült, hogy a válaszadóknak igényük van arra, hogy pozitív üzenetet kapjanak, és láthatóvá válik az is, hogy milyen értékeket mentén gondolkodnak. A javasolt témákat csoportosítottuk, és ezek közül a leggyakoribbak a természet, természetközelség témáját érintő válaszok (a válaszok 18,3%-a), ezen belül a természeti kincsekre, látványosságokra is kitértek a javaslatok, például a Gyilkos-tó. Az értékek mint téma több válaszban megjelent, különösen Gyergyószentmiklós értékeit érintve (14%), ide sorolták a válaszadók a sporteredményeket, hokicsapatot, táncoló gyerekeket. Az értékek kapcsán megjelent még a család, valamint a pozitív, motiváló tartalmak (12,8%). Az említett témákat javasolták legnagyobb számban, de megjelent több válaszban a kultúra, ezen belül a tánc, zene és művészetek. A válaszokból láthatjuk, hogy mely értékek jelennek meg leggyakrabban, ilyenek a család, a pozitivitás, természeti jelenségek köztereken. Ezeket az értékeket szívesen látják maguk körül a válaszadók, nyilvános tereken. A csoportosításon és a számszerűsítésen túl a válaszok mélységét az alábbi idézetekkel szeretnénk kiemelni:

„A város életéből látnék pillanatokat. Talán ez segítene rögzíteni értékeinket.”

„Valami szívet melengető, közösséget összehozó festményeket, amit látván ráeszmél az ember a napi »futásban«, hogy mik az életben az igazi értékek”

„A város legendáit, a környék jellegzetességeit, olyan témákat, ami látatja, hogy kik élnek itt, milyen a mi városunk. Pl. hokisták medvéje, táncoló gyerekek, Gyilkos-tó stb.”

„Gyergyószentmiklós: jelen és jövő. A város legnagyobb rendezvényeinek képe megjelenítése (családi sportnapok, ifinapok, városnapok stb.). Szociális támogatásban részesülő családok gyerekei által készített jövőképek-vágycsok.”

A közösségi falfestés adaptálva különböző csoportok igényeire bármilyen közegben alkalmazható. Több javaslatot kaptunk arra vonatkozóan is, hogy milyen csoportokat vonhatunk be az elkövetkezőkben hasonló projektbe. A válaszadók nagy része az iskolásokat vagy az osztályokat javasolta (65,5%), ez a magas arány a válaszadók életkorával is magyarázható, illetve azzal is, hogy a festés, a csoportmunka a köztudatban osztályközösségek, diákok iskolai feladataként értelmezett. További javasolt közösség az öregotthonok, az idősebb korosztály (16,8%), a szociális intéz-

mények (11,4%), fiatalok, ifjúsági szervezetek (6,9%), gyerekotthonok (5,9%), fogyatékkal élő gyerekek és fiatalok (5%). A válaszok sokszínűsége arra utal, hogy a válaszadók kíváncsiak és nyitottak a különböző csoportok üzeneteire, munkáira.

A falfestésben való részvételt illetően elmondhatjuk, hogy a válaszadók 69,4%-a részt venne hasonló projektben, 30,6%-uk mondta azt, hogy nem. Mivel a módszer több lépésből áll, és egy fal elkészülésének is több állomása van, arra voltunk kíváncsiak, hogy melyik fázisban dolgoznának szívesebben, és milyen minőségben a válaszadók. Azt találtuk, hogy magára a festésre többen motiváltak (55%), ezt követi a csoportos témafeldolgozás (42%), a fal tervének elkészítése (34,3%) és végül az egyéni témafeldolgozás és rajzolás (19%).

A közösségi művészetek alkalmazása újszerű térségünkben és számos lehetőséget rejt magában. A fent vázolt kutatás is rávilágít arra, hogy van nyitottság a közösségekben az újszerű témafeldolgozások iránt, és ötlet, javaslat is bőven akad a feldolgozandó témákat illetően. A kutatás rávilágított arra, hogy a természeti jelenségeket, a családot, a városhoz köthető jelenségeket, sportot, táncot a válaszadók olyan alapértékként kezelik, melyre kíváncsiak környezetükben. A közösségi falfestés mint a témafeldolgozásnak egy módszere megteremtheti a keretet arra, hogy egy csoport értékeit feltárja, ezeket az értékeket tudatosítsa, megjelenítse. Az értékek feltárása a módszer során többlépcsős folyamatban történik. Minden csoportmunka az egyének ötleteiből, tapasztalataiból alakul. A résztvevők

egyéniileg dolgoznak, ezt követik a kiscsoportos munkák, majd a fal közös tervezése és megfestése. A továbbiakban a kutatás értelmében megvalósulhatnak olyan projektek, melyek célzottan az értékek köré fonódnak, a műhelymunkák is köréjük épülnek. Az elkövetkező három programba már beépített elemekként jelennek meg a kutatás eredményei, a javasolt témák. A módszer rugalmas és nyitott erre.

Fodor Rita

■ JEGYZETEK

1. A SocioStartUp program célcsoportját olyan pályakezdő segítő foglalkozású szakemberek képezik, akik az általuk felfedezett társadalmi problémákon kívánnak egy-egy szakmailag megalapozott beavatkozási terv mentén segíteni Gyergyószentmiklóson és Kolozsváron. A pályakezdő segítő beavatkozásait támogató projekt részben tanácsadás és képzés révén, részben pedig pályázati háttér, ösztöndíjak és publikációs lehetőségek biztosítása révén segíti a hiánypótló ötletek gyakorlati megvalósulását. A 2016–2017-es évben megvalósult 7 szociális beavatkozás eredményeképpen mintegy 71 általános iskolás, középiskolás, egyetemista, gyermekotthonban élő fiatal és pályakezdő szociális munkás érintett közvetten, 5 pályakezdő szociális munkás fiatal, akik a beavatkozásokat vezetik, pedig közvetlenül. - <http://eroforraskozpont.ro/tehetsegondozas/sociostartup.html>
2. A programmal kapcsolatos bővebb információk az alábbi linkeken elérhetőek: <http://eroforraskozpont.ro/tehetsegondozas/sociostartup/76-fessunk-almokat.html>, <http://eroforraskozpont.ro/tehetsegondozas/sociostartup/128-fessunk-meg-almokat.html>.

UTAZÓ KICSI-NAGYKÖVETEK

Valóság és modell: a Szentegyházi Gyermekfilharmónia

■ Tulajdonképpen létrejötté óta követem a Szentegyházi Gyermekfilharmónia működését. Volt egy időszak, amikor nem figyeltem rá elég következetesen. Azt gondoltam, hogy eltelik majd pár év, és Haáz Sándor karnagy-zenetanár gondol egy merészet és nagyot, s annak rendje-módja szerint beköltözik Székelyudvarhelyre vagy Csíkszeredába, esetleg gyermek- és ifjúkora helyszínére, Marosvásárhelyre, ahol szüleivel élt egykor, hiszen erről a városról is azt mondogatta mindig, hogy nem idegenedett el tőle, van ott még szobája és fogkeféje is, úgyhogy bármikor lehetséges lenne a visszatérés. Egyszerűen azon egyszerű okból kifolyólag – gondoltam –, hogy vágyik majd arra, hogy igazi zeneművészeti tanintézményben dolgozhasson, általános és középiskolai szinteken irányítva a tehetséges tanítványokat a pályakezdés rögs útján. De elképzelhető volt a főiskolai, a konzervatóriumi elhelyezkedés is. Haáz Sándorról egyébként még azt is rebesgették, hogy zeneszerzőként is állná a helyét, hiszen érzéke, tehetsége van hozzá, akár abba az irányba is nyithatna. Nem volt kizárható, hogy a Gyermekfilharmóniánál kialakított módszer szerint folytatja a munkát másutt. Hargita megye mindkét, Szentegyházával szomszédos megyei jogú városában – Szeredában és Udvarhelyen is – művészeti líceumot hoztak létre 1990 után, úgyhogy egyáltalán nem volt lehetetlen egyik vagy másik intézményben sem álláshoz jutni és folytatni, immár jobb körülmények közepette az elkezdett munkát. Csakhogy nem ez történt.